

4. Юрій С.І. «Студентська молодь – майбутнє України»: [розповідь ректора ТНЕУ] / записав Я. Мармаш // Свобода. – 2008. – 24 груд. (№ 103–104). – С. 6. – Вісник ТНЕУ.

5. Юрій С.І.: бібліогр. покажч. / Бібліотека Терноп. нац. екон. ун-ту; уклад. Л.А. Струтинська; відп. за вип. К.З. Возьний. – К.: Знання; Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 103 с.

Скобляк Тетяна

*Студентка групи Ф-21 факультету фінансів
Тернопільського національного економічного університету*

ДО ПИТАННЯ ПРО БЮДЖЕТНУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЮ

Основним централізованим фондом грошових коштів держави і окремих адміністративно-територіальних одиниць є бюджет. З цією економічною категорією пов'язаний надзвичайно великий спектр розподільчих і перерозподільних відносин, які слугують основою забезпечення суспільного добробуту громадян та гармонійного функціонування держави загалом. Відтак, особливою актуальністю будь-якого періоду розвитку суспільства є дослідження питань наповнення, ефективного використання коштів бюджетів різних рівнів, а також регулювання міжбюджетних відносин, що визначається пріоритетами бюджетної політики держави.

Зазначеним аспектам значну увагу у своїх наукових дослідженнях приділяв фундатор наукової школи з фінансів ТНЕУ – д.е.н., професор С.І. Юрій. Зокрема, як писав автор: «Розробка ефективних методів бюджетної політики, їх реалізація на практиці змушують кардинально змінювати погляди на бюджет та визнавати його фундаментальне значення в контексті стратегічних завдань економічної розбудови країни» [1, с. 16].

Дійсно, бюджет є унікальним інструментом здійснення соціально-економічної політики як в ринкових умовах господарювання, так і в тоталітарних чи монархічних системах, адже у ньому сконцентровані інтереси держави, юридичних і фізичних осіб між якими точиться постійна боротьба за частку у перерозподілі ВВП для задоволення власних потреб.

Перу С.І. Юрія належать багато наукових праць у сфері дослідження бюджету як економічної категорії та інструменту впливу

на соціально-економічний розвиток суспільства. Одним із таких напрямів дослідження є бюджетна децентралізація в основі якої покладено необхідність забезпечення достатніми фінансовими ресурсами місцеві органи влади та управління і місцевого самоврядування для виконання ними власних та делегованих повноважень.

На сьогодні діяльність даних органів не є достатньо ефективною. Серцевиною проблеми, як любив писати Сергій Ілліч, є недосконалі фінансова та бюджетна системи, які не сприяють ефективному функціонуванню органів місцевого самоврядування.

Постійне поглиблення централізації дохідної частини державного бюджету попередніх років призвело до низки негативних явищ. Зокрема складний цикл руху фінансових ресурсів, коли доходи певної місцевості не залишаються на місцях, а поступають до державного бюджету і лише невелика частка повертається у вигляді дотацій чи субвенцій відповідним територіям. Цим самим уряд послаблює зацікавленість органів місцевого самоврядування у збільшенні доходів місцевих бюджетів за чинними статтями та пошуку нових дохідних джерел. Така модель бюджетної системи сприяла формуванню пасивних органів місцевого самоврядування, які покладаються на допомогу з державного бюджету і не проявляють активних позицій щодо соціально-економічного розвитку власних територій. Саме тому більшість місцевих бюджетів в Україні є дотаційними.

Сергій Ілліч Юрій звертав увагу на те, що одним із аспектів даного питання є домінування політичного запиту при формуванні бюджетів різних рівнів над об'єктивною оцінкою фінансових ресурсів держави, а також те, що «...ідея зміцнення виконавчої вертикалі досить часто і суттєво переважає ідею децентралізації – так у нас було завжди» [2, с. 7].

Ситуація попередніх років обумовила необхідність нагального проведення реформи міжбюджетних відносин в Україні. А саме до недоліків діючої практики цього періоду необхідно віднести те, що:

— делеговані повноваження органів місцевого самоврядування не забезпечені фінансовими ресурсами необхідними для їх виконання, що знижує якість публічних послуг. Останні чотири роки держава на 20% не додає коштів місцевому самоврядуванню на передані йому повноваження;

— органи місцевого самоврядування не володіють достатніми ресурсами для реалізації власних повноважень. Частка видатків місцевих бюджетів на реалізацію власних повноважень органів самоврядування у структурі видатків місцевих бюджетів в Україні найменша серед країн Європи і складає 9,2%, тоді як у Словаччині – 31,6%, Угорщині – 27,2%, Латвії – 34,2%, Польщі – 26,6% [3];

— органи місцевого самоврядування для забезпечення стабільного виконання делегованих державою повноважень змушені щорічно відволікати все більшу частку своїх, і без того мізерних, власних ресурсів від реалізації самоврядних повноважень, покладених на них законодавством. Так, якщо у 2009 р. питома вага власних доходів місцевих бюджетів, спрямованих на виконання делегованих повноважень, становила 26,3%, то у 2014 р. – 38,4% [3];

— неякісне бюджетне планування на центральному рівні призводить до формування колосального дефіциту місцевих бюджетів та погіршення якості публічних послуг, що надаються органами місцевого самоврядування. На підтвердження зазначеної тези відмітимо, що у 2013 р. із 692 місцевих бюджетів, що мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, не виконали розрахункові показники Міністерства фінансів України 472 бюджети – тобто більше 68%.

Відмітимо, що упродовж 2014–2015 рр. все ж відбулися істотні зміни у напрямі децентралізації фінансових ресурсів місцевих бюджетів, які вже сьогодні значно розширили фінансові можливості місцевого самоврядування, а в майбутньому дозволять зробити економічно самодостатніми та спроможними бюджети територіальних громад. Зокрема, внаслідок внесених змін до бюджетного та податкового законодавства:

— передбачається зростання власних ресурсів місцевих бюджетів майже втричі, що дозволить органам місцевого самоврядування отримати реальні ресурси для вирішення питань місцевого значення (ЖКГ, благоустрій, місцеві соціально-економічні програми, оновлення інфраструктури);

— посилено відповідальність профільних міністерств за належне фінансування освітньої та медичної галузей через надання освітньої та медичної субвенцій. Їх зобов'язано реформувати систему соціальних стандартів та оновити фінансові нормативи бюджетної

забезпеченості. Це перший крок до 100% забезпечення делегованих державою місцевому самоврядуванню повноважень;

— за місцевими бюджетами закріплено 5% акцизу з тютюнових виробів, алкогольних напоїв та нафтопродуктів (орієнтовні надходження 8,1 млрд. грн.). Ці кошти в 2015 р. можуть бути спрямовані місцевою владою на комунальне та дорожнє господарства. В минулих роках міста, селища та села вимушені були чекати кошти на свої дороги у вигляді субвенції з державного бюджету (2,4 млрд. грн.), яка надходила нерівномірно. Держава визначала місцевій владі які об'єкти і в яких обсягах фінансувати;

— розширено права органів місцевого самоврядування по встановленню ставок та пільг з місцевих податків та зборів. Економія місцевих бюджетів за відсутності загальнодержавних пільг може скласти 1 млрд. грн.;

— закладено механізми стимулювання громад до об'єднання. Об'єднані відповідно до перспективного плану громади отримують дохідну базу та видаткові повноваження як у міст обласного значення;

— запровадження субвенції обласним та/або районним бюджетам для фінансування доріг загального користування місцевого значення. Джерело: 15% загальнодержавного акцизного податку (3,5 млрд. грн.). Розподіл на основі формульних розрахунків з врахуванням протяжності доріг та чисельності населення;

— затвердження державних соціальних стандартів і нормативів в описовому та вартісному вигляді за кожним із делегованих державою місцевому самоврядуванню повноважень (мінімальне та максимальне значення в залежності від обсягу ресурсу);

— запровадження сплати ПДФО до бюджетів за місцем ведення господарської діяльності, а не за місцем реєстрації суб'єкта господарювання;

— надання права комунальним підприємствам використовувати спрощену систему оподаткування;

— списання заборгованості місцевих бюджетів за середньостроковими позиками минулих років (майже 9,8 млрд. грн.) шляхом випуску та погашення облігацій внутрішньої державної позики.

Таким чином, нова система бюджетного вирівнювання дозволяє залишати більшу частину коштів на місцях. Органи місцевого самоврядування стали менше залежати від прийнятих в центрі

рішень. Так, якщо у 2014 р. частка дотаційних місцевих бюджетів становила 96,3% усіх місцевих бюджетів, а бюджетів донорів – 3,7%, то у 2015 р. – частка дотаційних бюджетів повинна скласти 74,6%, бюджетів донорів – 15,2%, а збалансованих бюджетів – 10,4%.

Проте, слід зробити висновок, що багато аспектів щодо розподілу та перерозподілу бюджетних ресурсів все ж потребують подальшого реформування. І це пов'язано не тільки з недосконалістю вже прийнятих раніше реформ, а й з тим, що все перебуває в розвитку і потребує постійних змін. Слід завершити словами Сергія Ілліча: «Ми живемо в такий час, що вже сьогодні треба думати навіть не про завтрашній, а й про післязавтрашній день. Бо якщо не будемо цього робити, то безнадійно відстанемо від сучасних темпів життя» [4, с. 202].

Література:

1. Юрій С.І. Бюджет, бюджетна доктрина та бюджетна політика держави: сучасна парадигма, іманентний детермінізм, реалії та перспективи / С.І. Юрій, В.Г. Дем'янишин // Світ фінансів. – 2010. – № 4. – С. 7–27.
2. Юрій С.І. Фінансова парадигма місцевого самоврядування / С.І. Юрій // Світ фінансів. – 2004. – Випуск 1. – С. 6–14.
3. Слобожан О. Бюджетна децентралізація: здобутки та перспективи / О. Слобожан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: auc.org.ua/sites/default/files/ofis_reform_slobozhan.pptx.
4. Ректор і університет – одна історія на двох / керівник проекту В.Г. Дем'янишин. – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – 270 с.

Шегера Катерина

*Студентка групи Ф-41 факультету фінансів
Тернопільського національного економічного університету*

РОЗДУМИ МАЙБУТНЬОГО ФІНАНСИСТА

**Освіта і наука повинні стати пріоритетними напрямками для держави, адже від них залежить її майбутнє
(С.І. Юрій)**

Вибір професії для кожного є важливим кроком у житті. Для когось – це всього лише випадковість, а для когось – планомірне